

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ : กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี*

Guidelines for Promoting Buddhist Sites, Arts, and Cultural Tourism: A Case Study of Huai Krachao District, Kanchanaburi Province

¹อริสา สายศรีโกศล, ²พระราชสุทิวาภิรมย์, ³สมรภัฏ ชัยสิงห์กานานนท์,

⁴แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน์, ⁵สิริพร ครองชีพ และ ⁶สุรชัย พุดชู

¹Arisa Saisrikosol, ²Phra Rajsuddhivajiramedhi, ³Somrak Chaisingkananont,

⁴Netnapa Sutthirat, ⁵Siriporn Krongcheep and ⁶Surachai Phutchu

^{1, 4, 5, 6}คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

²บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

³สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล



^{1, 4, 5, 6}Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

²Graduate School of Vajiranyanavarorasa, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

³Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Thailand.

⁶Corresponding Author's Email: sura_chai_1981@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึก แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิค 3 เสา แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ พบข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมีทริออส บูฮาลิส โดยนำมาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้ (1) ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (2) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (4) ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม และ (5) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ 2. การวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี จาก 5 ปัจจัย (5As) มีดังนี้ (1) ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด ได้แก่ วัดสระลงเรือที่มีหลวงพ่อใหญ่องค์ดำ เรือสุพรรณหงส์ และรูปเหมือนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) องค์ใหญ่ที่สุดในโลก วัดทิพย์สุคนธาราม วัดพรหมนิมิต และชุมชนไทยทรงดำที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น (2) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวหรือโดยสารประจำทาง เส้นทางสะดวกและมีป้ายบอกทาง (3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน ที่พัก ร้านอาหาร



ห้องสุขา และร้านของที่ระลึก แต่ยังไม่เพียงพอ (4) ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม มีการจัดกิจกรรมของท้องถิ่นโดยเน้นการท่องเที่ยวต่อเนื่องทุกปี และ (5) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ ปัจจัยที่พบได้น้อยในแหล่งท่องเที่ยว คือ ระบบธนาคาร และระบบความปลอดภัยที่มีอย่างจำกัด 3. แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย (1) แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดใจ มี 3 แนวทาง คือ จัดทำแผนที่เชื่อมโยง ประชาสัมพันธ์ในงานประจำปี และจัดโปรแกรมท่องเที่ยว (2) แนวทางส่งเสริมด้านการเข้าถึง มี 2 แนวทาง คือ จัดทำแผนที่เชื่อมโยง และบริการรถนำเที่ยว (3) แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มี 3 แนวทาง คือ เพิ่มจุดบริการ เพิ่มระบบสื่อสารสมัยใหม่ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้/จุดจำหน่ายของที่ระลึก (4) แนวทางส่งเสริมด้านกิจกรรมมี 2 แนวทาง คือ ส่งเสริมกิจกรรมประจำปีและกิจกรรมพิเศษ (5) แนวทางส่งเสริมด้านการให้บริการมี 2 แนวทาง คือ เสริมปัจจัยพื้นฐานและบริการด้านสื่อสังคมออนไลน์

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; แหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน; วัฒนธรรมวิถีพุทธ

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to study the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism; 2) to analyze the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism in Huai Krachao District, Kanchanaburi Province; and 3) to propose guidelines for promoting Buddhist sites, arts, and cultural tourism in the district. The study employed qualitative methods, including document review and in-depth interviews with 18 key informants. The research instruments comprised observation records, document analysis forms, and interview guides. Data were analyzed using content analysis, cross-verified with triangulation techniques, and presented descriptively.

From the study, the following results were found: 1) The study of the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism revealed 6 tourism components (6As) according to the framework by Dimitrios Buhalis, which were adapted into 5 dimensions for this research: (1) attraction factors, (2) accessibility factors, (3) amenities, (4) activities, and (5) service factors. These dimensions were used to examine the components and effectiveness of tourism promotion in the case study area. 2) The analysis of tourism promotion in Huai Krachao District according to the five dimensions (5As) found the following: (1) Attraction factors included Wat Sa Long Ruea with Luang Pho Yai Ong Dam, the Suphan Hong royal barge, and the world's largest statue of Somdet Phra Phutthachan (To Brahmaramsi), Wat Thip Sukhontharam, Wat Phrom Nimit, and the Thai Song Dam community with distinctive local culture; (2) Accessibility factors indicated that the sites could be reached by private car or public transport via convenient routes with clear signposts; (3) Amenities included basic infrastructure such as accommodations, restaurants, restrooms, and souvenir shops, though these were still insufficient; (4) Activities involved local events organized annually to promote continuous tourism; and (5) Service factors were limited, particularly banking systems and safety infrastructure. 3) The guidelines for promoting Buddhist sites, arts, and cultural tourism in Huai

Krachao District, Kanchanaburi Province include strategies across five dimensions: attraction promotion, which involves creating interconnected maps, publicizing through annual events, and developing tourism programs; accessibility promotion, which includes creating maps and providing tour vehicles; amenities promotion, which focuses on increasing service points, implementing modern communication systems, and establishing learning centers or souvenir shops; activity promotion, which encourages annual events and special activities; and service promotion, which aims to enhance basic services and provide online or social media support.

Keywords: Promotion Guidelines; Buddhist Tourism Site; Buddhist Culture

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นทั่วโลก ก่อนหน้านั้นเป็นการเดินทางเพื่อการค้าขาย การจาริกแสวงบุญ การผจญภัยหรือการทำสงคราม ซึ่งไม่เหมือนการการท่องเที่ยวที่แพร่ขยายในโลกสมัยใหม่ (Modern World) ที่ความต้องการพักผ่อนหย่อนใจและเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ที่เกิดจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและการคมนาคม จากนั้นวิวัฒนาการเป็นอุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยว ปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการผลิต สำหรับการท่องเที่ยวของไทยได้มีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์และชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามประเภทของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ฯลฯ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของคณะผู้วิจัย พบว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมความงดงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ เทียบชมงานพุทธศิลป์ นมัสการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบที่เคารพนับถือและเพื่อการปฏิบัติธรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคนและผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมของชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เช่น ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทลื้อ ชาวไทยมุสลิม ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ ฯลฯ จึงเกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ธำรงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ไปในตัวของการท่องเที่ยว

พื้นที่ของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเลาขวัญ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภออุ้มทอง (จังหวัดสุพรรณบุรี) ทางทิศใต้ติดต่อกับอำเภอพนมทวน และทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบ่อพลอย ปัจจุบันอำเภอห้วยกระเจาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล ได้แก่ ห้วยกระเจา วังไผ่ ดอนแสลบ และสระลงเรือ ประวัติอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอำเภอหนึ่งที่มีชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำมีความน่าสนใจจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ดังคำขวัญของอำเภอห้วยกระเจาที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำที่ว่า “แหล่งหนองนาทะเลแสนไทยทรงดำ หัตถกรรมทอผ้า พระปรางค์ล้ำค่าเขารักษ์ เลื่องลือนักวัวลาน ถิ่นฐานรำแคน ดินแดนรำเหยงงานเอยประเพณีแห่เทียน” เดิมอำเภอห้วยกระเจาเรียกว่า “ห้วยกบเจ้า” เนื่องจากบริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีห้วยน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งมีกบจำนวนมากนั่งจับเจ้าให้ชาวบ้านเห็นเป็นประจำ ชาวบ้านจึงเรียกห้วยน้ำแห่งนี้ว่า “ห้วยกบเจ้า” ต่อมาออกเสียงเพี้ยนเป็น “ห้วยกระเจา” ซึ่งแต่เดิมอยู่ในการปกครองของอำเภอพนมทวน ต่อมาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2537 ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอห้วยกระเจา จากนั้นมีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอห้วยกระเจา (Royal Decree

Establishing Nong Prue District, Huai Krachao District, B.E. 2540, 1997) อำเภอห้วยกระเจา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถานที่มีชื่อเสียงในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ได้แก่ 1) วัดสระลงเรือ โดยมีจุดเด่น คือ เรือสุพรรณหงส์จำลองที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งมีลักษณะสวยงามวิจิตรตระการตาตั้งอยู่กลางสระน้ำขนาดใหญ่ของวัด สามารถเข้าไปชมด้านในเพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ด้านบนของเรือ 2) วัดทิพย์สุคนธาราม จัดสร้างพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่เนื้อสำริดปางขอฝนมีนามว่า “พระพุทธรเมตตาประชาไทยไตรโลกนาถคันธาราฐอนุสรณ์” หรือพระพุทธรเมตตาฯ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง สร้างโดยสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม ฐานิสฺสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้ว โดยมีความสูง 32 เมตร เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพสักการะ และ 3) วัดพรหมนิมิต อันเป็นศูนย์กลางสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน คือ ชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่ง ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำทุกปี

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวพุทธสถาน และการดำรงอัตลักษณ์ทางพุทธวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน อำเภอห้วยกระเจา ณ วัดสระลงเรือ พบว่า ชุมชนดังกล่าวประกอบด้วยชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำที่มีวัดสระลงเรือ วัดทิพย์สุคนธาราม และวัดพรหมนิมิตเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกระเจา ด้วยความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อันเป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ พระพุทธศาสนา ปรัชญา วัฒนธรรมศาสตร์ และการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยมีการบูรณาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา วัฒนธรรมอำเภอห้วยกระเจา องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา องค์การบริหารส่วนตำบลสระลงเรือ และองค์กรทางศาสนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นโครงการวิจัยนี้จะก่อให้เกิด 1. ประโยชน์ทางวิชาการด้วยการสร้างคู่มือแนวทางการส่งเสริมและการตีพิมพ์บทความวิจัย/บทความวิชาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา 2. ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอห้วยกระเจา 3. ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจด้วยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และ 4. ประโยชน์เชิงนโยบายด้วยการสร้างแผนงาน/โครงการให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกระเจาในการช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้เกิดการสร้างรายได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธของอำเภอห้วยกระเจาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ
2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสารและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

1. คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม พุทธสถาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่น ตลอดจนจนถึงการคมนาคมขนส่ง และการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

2. คณะผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับพิจารณาจากการเป็นตัวแทนของประชากรในอำเภอห้วยกระเจา โดยคัดเลือกด้วยเทคนิคการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ และอาศัยหรือทำงานอยู่ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งหมด 18 ราย ดังต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่บุคลากรของรัฐ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา หน่วยงานละ 1 ราย รวมเป็น 5 ราย

2) องค์กรภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พักอาศัย จำนวน 3 ราย

3) ประชาชนทั่วไป ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มละ 2 ราย รวมเป็น 6 ราย

4) นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาการเก็บข้อมูล โดยเลือกแหล่งท่องเที่ยวละ 1 ราย รวมเป็น 4 ราย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลก่อนลงพื้นที่

ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1) การติดต่อประสานงานในการสำรวจพื้นที่และสนทนากับพระภิกษุ ผู้นำชุมชน นักปราชญ์ชาวบ้าน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา เพื่อขอทราบรายละเอียดและขั้นตอนในการขอเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) การส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขออนุญาตในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

3) การติดต่อประสานงานด้านการนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการขอสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการลงพื้นที่

ในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปยังพื้นที่วิจัยที่จะเก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) การเดินทางไปยังสถานที่เพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ วัด สถานที่จัดกิจกรรม บ้านและสถานที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่จัดขึ้น

2) การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาจากสถานที่เดินไปร่วมกิจกรรม เช่น โปสเตอร์ โบรชัวร์ แผ่นพับ ป้ายคำอธิบายสถานที่ต่าง ๆ

3) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล โดยคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงการสัมภาษณ์เชิงลึกและขออนุญาตในการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการขออนุญาตในการเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมประเพณีลอยกระทง วัดสระลงเรือ งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำ ตำบลสระลงเรือประจำปี โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลเฉพาะที่ได้รับ การอนุญาตเท่านั้นมาเผยแพร่และจะไม่เปิดเผยข้อมูลที่สำคัญของผู้ให้ข้อมูล

4) การบันทึกกิจกรรมของการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึก ภาพถ่ายและการบันทึกเสียง มีกิจกรรม ประเพณีลอยกระทงวัดสระลงเรือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการหลังลงพื้นที่

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1) คณะผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ทั้งจากภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

2) ถ้าข้อมูลที่ได้ยังไม่เพียงพอหรือไม่สามารถตอบคำถามครอบคลุม คณะผู้วิจัยจะขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมหรือเก็บรายละเอียดอีกครั้ง เพื่อให้เพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

3) คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปคัดกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ ทำการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย “แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะ และ วัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี” คณะผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ สำหรับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ขอนำข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมีทริออส บูฮาลิส (Buhalis, 2000) มาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) คือ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ในที่นี้หมายถึง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม วัฒนธรรมทางวัตถุ และไม่ใช่วัตถุที่จัดแสดงหรือสอดแทรกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจเพราะเป็นการแสดงความต้องการที่เกิดจากการถูกกระตุ้นจากภายในให้ต้องการท่องเที่ยว และตัดสินใจในการเลือกเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ทฤษฎีแรงจูงใจจึงเป็นสาเหตุสำคัญในการบ่งชี้ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (Accessibility) คือ ความสามารถของนักท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นระบบคมนาคมหรือระบบขนส่ง นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) คือ ความสะดวกสบายในขณะที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสาร ที่พักอาศัย ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ฯลฯ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม (Activity) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการไหว้พระ สวดมนต์ กิจกรรมการทำบุญ กิจกรรมการชมโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ (Ancillary Service) คือ การบริการความสะดวกที่เสริมเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบธนาคาร (ตู้ธนาคาร การสแกนคิวอาร์โค้ดชำระเงิน) ระบบความปลอดภัย (ห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้น เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย) ระบบไปรษณีย์ (การจัดส่งพัสดุ) ระบบโทรคมนาคม (สัญญาณเครือข่ายไร้สายหรือ Wi-Fi) จุดเช็คอินหรือสถานที่ถ่ายรูป ป้ายประชาสัมพันธ์หรือโฆษณา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

สภาพบริบททั่วไปของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 125 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำสำคัญสองสาย คือ แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อยไหลมาบรรจบเป็นแม่น้ำแม่กลอง ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนในอำเภอห้วยกระเจาจึงมีลักษณะความเป็นชุมชนกึ่งสังคมเมืองกึ่งชุมชนชนบท สภาพวิถีชีวิตของชุมชนอำเภอห้วยกระเจาเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ และการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะชาวไทยทรงดำที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสำคัญไว้มานานเป็นเวลายาวนาน การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงอยู่ในบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ภายใต้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 5 ดังนี้

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีสิ่งดึงดูดใจ คือ 1) วัดสระลงเรือที่มีหลวงพ่อใหญ่องค์ดำ เรือสุพรรณหงส์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและรูปเหมือนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) องค์ใหญ่ที่สุดในโลก 2) วัดทิพย์สุคนธารามที่มีพระประธานชื่อว่า “พระพุทธเมตตาประชาไทยไตรโลกนาถคันธารราษฎร์อนุสรณ์” 3) วัดพรหมนิมิต และ 4) ชุมชนไทยทรงดำที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น ทุกแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการจัดงานประจำปี งานบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเยี่ยมชมเรือโบราณ การทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้บ้านชาวไทยทรงดำ วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (Accessibility) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว และมีรถยนต์โดยสารประจำทางวิ่งผ่านตำบลสระลงเรือ เส้นทางเดินทางเข้ามาภายในแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางและสะดวกสบาย แต่ก็มีแนวคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ต้องการให้ปรับปรุงถนนทางเข้าให้กว้างขึ้น และสะดวกสำหรับรถยนต์ เนื่องจากในช่วงเทศกาลนักท่องเที่ยวจะเข้ามาจำนวนมาก

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจกลับมาเที่ยวอีกครั้งของนักท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจายังไม่เพียงพอจึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบางรายขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนใกล้แหล่งท่องเที่ยวจึงอำนวยความสะดวกตามแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงทำให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นประสบปัญหาด้านนี้อยู่บ้าง เช่น การขาดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม (Activity) ชุมชนในอำเภอห้วยกระเจาได้จัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 6 กิจกรรมต่อเนื่องทุกปี คือ 1) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ 2) ประเพณีวันสงกรานต์ (วันผู้สูงอายุ) 3) ประเพณีไทยทรงดำ 4) ประเพณีวันเข้าพรรษา 5) ประเพณีวันออกพรรษา และ 6) ประเพณีวันลอยกระทง นอกจากนี้ยังมี

กิจกรรมหลักในชุมชนที่สำคัญ เช่น กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวไทยทรงดำที่วัดพรหมนิมิตเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ โดยมีกิจกรรมย่อย คือ 1) การจัดพิธีเสนเรือนหรือเสนเหือน 2) การจัดแสดงพิธีแต่งงานชาวไทยทรงดำ 3) การร้องรำแคน และการละเล่นต่าง ๆ และ 4) การจัดจำหน่ายสินค้า

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ (Ancillary Service) ปัจจัยเหล่านี้พบได้น้อยในแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ไม่ว่าจะเป็นระบบธนาคาร เช่น ตู้เอทีเอ็ม จะมีอยู่บ้างก็เป็นร้านค้าที่ใช้ระบบสแกนคิวอาร์โค้ดในการชำระเงิน ส่วนระบบความปลอดภัย เช่น ห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้น การติดป้ายเตือน ป้ายระวัง ฯลฯ ยังไม่พบเห็น หรืออาจจะมีบ้างแต่ไม่ได้จัดไว้เป็นกิจจะลักษณะ สำหรับระบบโทรคมนาคม เช่น การบริการสัญญาณเครือข่ายไร้สาย (Wi-Fi) ฟรีก็ยังไม่พบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อำเภอ ห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

1) แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด

แนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละจุด เช่น แผ่นพับ ป้ายลูกศรบอกทาง ป้ายสแกนคิวอาร์โค้ดอ่านประวัติและความสำคัญของแต่ละจุด มีที่นั่งพัก รวมถึงการดูแลความสะอาด การบริการ ดอกไม้ ธูปเทียนสำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ

แนวทางที่ 2 การประชาสัมพันธ์ของแต่ละจุดในงานประจำปี เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งได้จัดงานประจำปีในช่วงเทศกาลต่าง ๆ หน่วยงานเกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการไหว้พระหรือเยี่ยมชมในแต่ละจุดให้นักท่องเที่ยวได้ทราบโดยทั่วถึง ด้วยการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หรือการละเล่นที่ทำให้เห็นจุดเด่นของแต่ละจุด

แนวทางที่ 3 โปรแกรมการท่องเที่ยวแต่ละจุด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง จึงควรสร้างสิ่งดึงดูดที่เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าพิเศษเป็นการเฉพาะ ได้แก่ การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งเข้าด้วยกันในลักษณะแพ็คเกจทัวร์ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในทริปเดียว และการจัดโปรแกรมโฮมสเตย์และกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทำงานฝีมือการเรียนรู้วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิม หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมประเพณี

2) แนวทางการส่งเสริมด้านการเข้าถึง

แนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละแห่ง แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรจัดทำแผนที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างกันด้วยการจัดทำแอปพลิเคชันนำทางหรือให้บริการข้อมูลการเดินทางที่ชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและสะดวกสบาย

แนวทางที่ 2 การบริการรถนำเที่ยวเพื่อเข้าถึงแต่ละแห่ง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ได้อยู่บนเส้นทางหลวงสายหลัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรบริการรถนำเที่ยว เช่น การบริการรถราง รถบัส รถสองแถวประจำทาง รถจักรยานยนต์รับจ้าง หรือการจัดทำรอบของรถสาธารณะในการรับส่งนักท่องเที่ยวมายังแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว บางแหล่งท่องเที่ยวอาจมีรถจักรยานให้เช่าบริการ หรือรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุหรือผู้พิการ

3) แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

แนวทางที่ 1 การเพิ่มจุดอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรจัดการเรื่องห้องน้ำ จุดนั่งพัก พื้นที่บริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม ศูนย์ให้ข้อมูล ป้ายบอกทาง การจัดบริการขนส่งสาธารณะ เพื่อให้

นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก เกิดความประทับใจและวางแผนการท่องเที่ยวในจุดอื่น ๆ ได้เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง

แนวทางที่ 2 การเพิ่มจุดระบบการสื่อสารที่ทันสมัย แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยการทำคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่อสแกนอ่านประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว การติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อตรวจสอบและช่วยเหลือ การทำแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การจัดทำป้ายลูกศรชี้บอกทางในแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มจุดเช็คอินหรือจุดนั่งพักที่สามารถเชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดีย และการจัดทำทางเดินสำหรับผู้พิการเป็นการเฉพาะ

แนวทางที่ 3 การเพิ่มศูนย์เรียนรู้ จุดจำหน่ายของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ควรมีศูนย์เรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลด้านวิถีชีวิตและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การสาธิตการทำอาหารพื้นเมือง การแสดงผลผลิตภัณฑ์หัตถกรรมท้องถิ่น วิธีการทอผ้า การเลี้ยงไหมของชาวไทยทรงดำ รวมถึงร้านจำหน่ายของที่ระลึกจากชุมชนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่มเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว รวมถึงการอำนวยความสะดวก ที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ได้สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน

4) แนวทางการส่งเสริมด้านกิจกรรม

แนวทางที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมประจำปีแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ควรจัดกิจกรรมประจำปีอย่างต่อเนื่อง ด้วยการอนุรักษ์กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเอาไว้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้ง 6 กิจกรรม คือ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ ประเพณีไทยทรงดำ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษาและประเพณีวันลอยกระทง เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเชิงบูรณาการทางสังคม

แนวทางที่ 2 การส่งเสริมกิจกรรมพิเศษแต่ละช่วงเวลา แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรเพิ่มกิจกรรมเสริมให้เหมาะสมกับช่วงเวลาและเหมาะสมกับพื้นที่ สำหรับวัดสระลงเรือควรเน้นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมด้วยการสาธิตการทำเรือสุพรรณหงส์จำลอง การแสดงพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือ ส่วนวัดทิพย์สุคนธาราม ควรจัดกิจกรรมงานบุญใหญ่ด้วยการสวดมนต์และปฏิบัติธรรมประจำเดือน การจัดทัวร์ชมสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ ในขณะที่วัดพรหมนิมิตและแหล่งชุมชนชาวไทยทรงดำควรจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมชุมชนของชาวไทยทรงดำที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น กิจกรรมการสาธิตการทอผ้าแบบดั้งเดิม การสาธิตทำอาหารพื้นบ้าน การแสดงการรำเหยื่อเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการจัดกิจกรรมแพ็คเก็จทัวร์ ชุมชนควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์การเข้าร่วมประเพณีการใช้ชีวิตร่วมกับชาวไทยทรงดำในลักษณะการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

5) แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ

แนวทางที่ 1 การบริการเสริมในด้านปัจจัยพื้นฐาน แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งพบว่า มีความพร้อมในด้านการให้บริการที่ยังไม่ครบวงจร เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นอกตัวเมือง และไม่มีรถโดยสารประจำทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ดังนั้น จึงควรพัฒนาการบริการเสริมในด้านปัจจัยพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) ระบบธนาคาร แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรให้บริการความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการใช้จ่าย เช่น การมีตู้เอทีเอ็ม การขอความร่วมมือจากร้านค้าให้ใช้ระบบสแกนคิวอาร์โค้ดในการชำระเงิน 2) ระบบความปลอดภัย ควรพัฒนาการบริการด้านความปลอดภัย เช่น การมีห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้นในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว การติดป้ายเตือน ป้ายระวัง ฯลฯ ไว้เป็นกิจจะลักษณะ 3) ระบบโทรคมนาคม ควรพัฒนาด้านการบริการโทรคมนาคม เช่น การให้บริการฟรีด้านสัญญาณเครือข่าย ไร้สาย (Wi-Fi)

แนวทางที่ 2 การบริการเสริมในด้านสังคมออนไลน์ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดการเชื่อมโยงกับสังคมออนไลน์ จึงทำให้นักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้น จึงควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สะดวกต่อการรีวิวต่อการท่องเที่ยวของอำเภอห้วยกระเจา เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวติดอันดับต้นของการค้นหาทางโซเชียลมีเดียเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงและอ่านรีวิวแหล่งท่องเที่ยวก่อนเดินทางมาชมสถานที่จริง นอกจากนี้ ควรจัดทำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวด้านข้อมูลสารสนเทศแบบครบวงจร เช่น การจัดทำแอปพลิเคชันด้านข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวมาเพื่อนมัสการพุทธสถานและศิลปกรรมภายในวัดสระลงเรือ วัดทิพย์สุคนธาราม วัดพรหมนิมิต รวมถึงเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดให้เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่ได้มาตรฐานเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยแนวทางการส่งเสริมโดยแนวทางการส่งเสริม ประกอบด้วย (1) Attraction (ด้านสิ่งดึงดูด): จัดทำแผนที่เชื่อมโยง ประชาสัมพันธ์ในงานประจำปี และจัดโปรแกรมท่องเที่ยว (2) Accessibility (ด้านการเข้าถึง): จัดทำแผนที่เชื่อมโยงและบริการรถนำเที่ยว (3) Amenity (ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก): เพิ่มจุดบริการ เพิ่มระบบสื่อสารสมัยใหม่ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้/จุดจำหน่ายของที่ระลึก (4) Activity (ด้านกิจกรรม): ส่งเสริมกิจกรรมประจำปีและกิจกรรมพิเศษ (5) Ancillary Service (ด้านการให้บริการ): เสริมปัจจัยพื้นฐานและบริการด้านสื่อสังคมออนไลน์



Figure 1: Guidelines for Promoting Buddhist Religious Sites, Buddhist Art, and Buddhist Cultural Tourism in Huai Krachao District

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา พบว่าแนวทางการพัฒนามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่น การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ที่เสนอว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องอาศัยการสนับสนุนร่วมกันจากหลายภาคส่วน พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ให้เพียงพอและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีบทบาทในการเสริมสร้างศรัทธาและกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยควรเชื่อมโยงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศาสนากับมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (Thawornwisit and Wongmonta, 2021) ที่ยืนยันว่า การใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับการโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน

ในด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวพบว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ ได้แก่ ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ซึ่งเน้นระบบคมนาคมที่สะดวกและเชื่อมโยงกับระบบขนส่งมวลชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่ต้องมีโครงสร้างพื้นฐานและบริการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ด้านกิจกรรม (Activity) ที่ควรจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ และด้านการให้บริการ (Ancillary Service) ที่ควรพัฒนาระบบความปลอดภัย สาธารณสุข ระบบธนาคาร และบุคลากรที่มีความรู้ด้านศาสนาและการสื่อสาร เพื่อสร้างความพึงพอใจและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดในแต่ละปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมิทริออส บูฮาลิส (Buhalis, 2000) มาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอำเภอห้วยกระเจา สอดคล้องกับแนวคิดของธนกฤต สังข์เฉย (Sangchoey, 2007) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาเพื่อการสักการะและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของศาสนา วัดสระลงเรือและวัดทิพย์สุคนธารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

ปัจจัยด้านการเข้าถึง (Accessibility) การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่แคบและไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุตรภาวนาคุณ (สัจจาโสภ) (Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) ระบุว่า การพัฒนาเส้นทางคมนาคมและป้ายบอกทางที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) นำทางและการให้ข้อมูลการเดินทาง

ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสะอาด ร้านอาหารและที่จอดรถที่เพียงพอเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศสุดา ไถงตระกูล (Tha-ngaitrakun, 2017) พบว่า การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พระพุทธศาสนาจะช่วยให้เกิดการกลับมาเยือนของนักท่องเที่ยวได้ การจัดทำโฮมสเตย์และจุดจำหน่ายสินค้าชุมชนสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (Klinmuenwai, 2018)

ปัจจัยด้านกิจกรรม (Activity) กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น เทศกาลวันเข้าพรรษา การสวดมนต์ และประเพณีไทยทรงดำ สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนมโน และกรกต ชาบันฑิต (Piyajaroendeche, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) นำเสนอว่า แหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมจะช่วยให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. จังหวัดหนองคาย

ปัจจัยด้านการให้บริการ (Ancillary Service) แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจายังขาดระบบธนาคาร จุดแลกเงิน และ Wi-Fi ฟรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ การให้บริการข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นแนวทางที่মনชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) แนะนำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ควรมุ่งเน้นการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน แนวทางการส่งเสริมที่สำคัญได้แก่ การปรับปรุงถนนและระบบขนส่ง การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม การพัฒนาที่พักแบบโฮมสเตย์ และการให้บริการข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนการพัฒนาตามแนวทางนี้จะช่วยให้อำเภอห้วยกระเจาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพและสามารถแข่งขันในระดับประเทศได้

3. แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ผลการศึกษาการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยสามารถอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละจุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุตรภาวนาคูณ (สัจจาโสภ) (Phrakhrudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) พบว่า การจัดทำแผนที่แสดงจุดสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่พับ หรือ QR Code ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ระบุว่า การจัดทำป้ายแสดงข้อมูลแบบโต้ตอบ (Interactive Signage) สามารถช่วยเพิ่มความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การประชาสัมพันธ์ของแต่ละจุดในงานประจำปี สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาภรณ์ หินซุย (Hinsui, 2014) พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านเทศกาลและกิจกรรมประจำปีช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสักการะและเยี่ยมชมวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรใช้สื่อดิจิทัลและกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 3 โปรแกรมการท่องเที่ยวแต่ละจุด สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน และกรกต ชาบันฑิต (Piyajaroendeche, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา โดยพบว่า การเชื่อมโยงสถานที่สำคัญทางศาสนาในรูปแบบของแพ็คเกจทัวร์หรือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถช่วยกระตุ้นการเดินทางและเพิ่มอัตราการเข้าพักในพื้นที่ได้ งานวิจัยของธนิศา แสงวิเชียร, ปรีพรรณ์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ธัญวุฒ ชุตินพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแป้น (Sangwichien et al., 2019) สนับสนุนว่า การส่งเสริมโฮมสเตย์และกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การเรียนรู้การทอผ้าแบบดั้งเดิม หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมศาสนา เป็นแนวทางสำคัญ ที่ช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนและสร้างความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น

แนวทางส่งเสริมด้านการเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ผลการศึกษาการส่งเสริมด้านการเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยสามารถอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละแห่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน (Application) นำทางหรือระบบสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถานได้สะดวกขึ้น และยังช่วยส่งเสริมการตลาดเลือกจุดหมายปลายทางได้ง่ายขึ้น งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำระบบข้อมูลดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการจัดทำแผนที่นำทางแบบอินเทอร์แอคทีฟ (Interactive) และการใช้ QR Code ช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และสามารถเพิ่มจำนวนผู้เยี่ยมชมสถานที่ทางศาสนาได้อย่างมีนัยสำคัญ

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การบริการรถนำเที่ยวเพื่อเข้าถึงแต่ละแห่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Tourism Policy Committee, 2023) ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ระบุว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยแนะนำให้จัดระบบขนส่งสาธารณะ หรือบริการรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นอกเส้นทางหลัก งานวิจัยของพระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. จังหวัดหนองคาย และพบว่า การให้บริการขนส่ง นักท่องเที่ยว เช่น รถบัสขนาดเล็ก รถสองแถว หรือรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้กว้างขึ้น

แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา การส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่ดีให้แก่ นักท่องเที่ยว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนแนวทางดังต่อไปนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การเพิ่มจุดอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (Department of Local Administration, 2007) ระบุว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำสะอาด ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดนั่งพัก และระบบขนส่งที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว จะช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ งานวิจัยของ เกศสุตา ไถงตระกูล (Tha-ngaitrakun, 2017) สนับสนุนว่า การมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่

รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ จะช่วยให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การเพิ่มจุดระบบการสื่อสารที่ทันสมัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) พบว่า การใช้เทคโนโลยี QR Code เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อความปลอดภัย เป็นปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการสื่อสารในแหล่งท่องเที่ยว และพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำเส้นทางการจัดทำป้ายสื่อสารที่มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ รวมถึงการสร้างจุดเช็คอินที่เชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดียสามารถช่วยเพิ่มการรับรู้และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่แหล่งท่องเที่ยว

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 3 การเพิ่มศูนย์เรียนรู้ จุดจำหน่ายของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภาวดี ทับสิริกซ์ (Tabsirak, 2012) ซึ่งเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรมีศูนย์เรียนรู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นเมือง และการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว งานวิจัยของธนิศา แสงวิเชียร, ปริพรรณ์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ธัญวฒ ชุตินพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแบน (Sangwichien et al., 2019) สนับสนุนว่า โฮมสเตย์ที่มีคุณภาพ และร้านอาหารที่ให้บริการอาหารท้องถิ่น สามารถช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนและเพิ่มความน่าสนใจให้กับแหล่ง

แนวทางส่งเสริมด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา การส่งเสริมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมกับชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนแนวทางดังต่อไปนี้

ความสอดคล้องของ แนวทางที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมประจำปี สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน และกรกต ชาบัณฑิต (Piyajaroendech, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) อ้างถึงธนภุต สังข์เฉย (Sangchoe, 2007) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ซึ่งช่วยส่งเสริมการเดินทางเพื่อการปฏิบัติธรรมและสืบสานประเพณีทางศาสนา งานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) ซึ่งเห็นว่า การส่งเสริมกิจกรรมประจำปีในแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อเพิ่มการรับรู้ของนักท่องเที่ยว

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การส่งเสริมกิจกรรมพิเศษแต่ละช่วงเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา รักเกื้อ (Rakkuae, 2017) ศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพบว่า การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การสาธิตการทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน และการแสดงศิลปะพื้นเมือง สามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น งานวิจัยของธนิศา แสงวิเชียร, ปริพรรณ์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ธัญวฒ ชุตินพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแบน (Sangwichien et al., 2019) พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมแบบโฮมสเตย์ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในวิถีชีวิตชุมชน เช่น การเรียนรู้พิธีกรรมแบบไทยทรงดำ และการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน สามารถเพิ่มเสน่ห์และคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เน้นการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานด้านบริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ระบบธนาคาร ระบบความปลอดภัย และระบบโทรคมนาคม รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดียและเทคโนโลยี

สารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (Thawornwisit and Wongmonta, 2021) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน โดยเน้นให้มีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพระครูอุดรภาวนาคุณ (สัจจาโสภ) (Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสถานที่การปรับภูมิทัศน์ และการให้บริการที่สะดวกสบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การศึกษาทางด้านการตลาดการท่องเที่ยวระบุว่า การปรับปรุงระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงความร่วมมือกับภาคธุรกิจและโรงแรม สามารถเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้แนวทางส่งเสริมที่มีงานวิจัยสนับสนุนการพัฒนาการบริการปัจจัยพื้นฐาน การให้บริการตู้เอทีเอ็มและระบบสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อชำระเงินที่ร้านค้าต่าง ๆ การพัฒนาระบบความปลอดภัย เช่น ห้องปฐมพยาบาล ป้ายเตือน และกล้องวงจรปิดการให้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สาย (Wi-Fi) ฟรีในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการใช้โซเชียลมีเดีย การพัฒนาเพจ Facebook, TikTok, Instagram, Lemon8 และเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากแนวทางข้างต้นพบว่า แนวทางการพัฒนาการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเสริมสร้างความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมความปลอดภัย และเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริการที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี สภาพบริบททั่วไปของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะความเป็นชุมชนกึ่งสังคมเมืองกึ่งชุมชนชนบท สภาพวิถีชีวิตของชุมชนอำเภอห้วยกระเจาเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ และการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะชาวไทยทรงดำที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสำคัญไว้มานานเป็นเวลายาวนาน อำเภอห้วยกระเจา ต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือความศรัทธา มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับพุทธสถาน พุทธศิลป์และศาสนากับวัฒนธรรม โดยสรุป อำเภอห้วยกระเจามีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธจากทรัพยากรทางศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตาม แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงแนวทางการส่งเสริมทั้ง 5 แนวทาง คือ แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด แนวทางการส่งเสริมด้านการเข้าถึง แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางการส่งเสริมด้านกิจกรรม และแนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ อย่างไรก็ตาม แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาวจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ต้องมีการกำหนดทิศทางโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมให้ชุมชนอำเภอห้วยกระเจาได้มีบทบาทเป็นเจ้าของ คนในชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาตนเองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แนวทางการส่งเสริมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยววัดและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ว่าจะเป็นแหล่งการท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมประจำปี กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมชาวไทยพุทธและวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ได้มาตรฐานเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญและส่งเสริมให้อำเภอห้วยกระเจาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความยั่งยืนและเป็นที่รู้จักในระดับกว้างยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ: เน้นการประชาสัมพันธ์และสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว พร้อมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดึงดูดมากขึ้น จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านศาสนา และวัฒนธรรม พัฒนางานบริการและการตลาดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (เช่น ผู้สูงอายุ ต่างชาติ หรือผู้สนใจท่องเที่ยวเชิงศาสนา) เพื่อออกแบบ มาตรการที่ตรงเป้าหมาย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการเข้าถึงของผู้พิการ ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อการจัดการอย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยี (QR Code, AI Chat Bot, VR) และพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เชื่อมโยงข้อมูลท่องเที่ยว การจองที่พัก และการจัดการข้อมูล นักท่องเที่ยว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนทาง เศรษฐกิจและสังคม

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: ภาครัฐสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์/วัฒนธรรมกลุ่มน้อย สร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการ ขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา และภาครัฐนำผลการวิจัยไปต่อยอด พร้อมจัดสรรงบประมาณร่วมกับชุมชนพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิมให้โดดเด่น ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากหลากหลายประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยแนวทางส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถานศิลปะ และ วัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี อีกทั้งค้นพบแนวทางส่งเสริม แหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ มีประเด็นที่จะนำไปศึกษาต่อไป เช่น การศึกษา ความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อออกแบบการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการ การเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีกับจังหวัดอื่นและต่างประเทศ การศึกษา ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ชุมชน การจ้างงาน และโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาผลกระทบทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น การศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่สร้างรายได้ให้ชุมชนบนแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษาการสร้างโมเดลธุรกิจโดยใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ ๆ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกลับมาเยือน เพื่อกำหนดนโยบายการตลาดและประชาสัมพันธ์

References

- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*, 21, 97-116.
- Department of Local Administration. (2007). *Tourism Promotion Standards*. Bangkok: Department of Local Administration.
- Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. (2014). *Guidelines for the Implementation of the Religious Pilgrimage Tourism Promotion Project, 2014*. Bureau of Moral and Ethical Development. Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Culture.
- Hinsui, J. (2014). Guidelines for Promotion of Buddhist Tourism: A Case Study of Prachakumwanaram Temple, Srisomdet, Roi-Et Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 10(1), 50-58.

- Julasikkhi, M. (2019). The Approaches to Manage Buddhist Tourism: Temples in the Thonburi Area. *Journal of Management Science Review*, 21(2), 203-210.
- Klinmuenwai, K. (2018). Guidelines for Support Cultural Tourism Destination at Tha Ma-O Community Mueang District, Lampang Province. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 6(1), 131-148.
- Ministry of Tourism & Sports. (2023). *National Tourism Development Plan, Phase 3 (2023–2027)*. Bangkok: Ministry of Tourism & Sports.
- National Tourism Policy Committee. (2023). *The Third National Tourism Development Plan (2023–2027)*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised). (2017). *A Study of the Guideline of Promoting the Buddhist Tourism of Wat of the Kao So of the Buddhist Image, 95 in Nongkhai Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.
- Phrakhrudornpawanakhun (Sujjasapho). (2020). Promoting Approach for Buddhist Tourism Management of Temples in Nayung District, Udon Thani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(3), 1024-1037.
- Piyajaroendech, T., Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), & Chabandit, K. (2021). Development Perspectives on Buddhist Tourism. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 15(2), 264-273.
- Rakkuae, S. (2017). Development Guidelines for the Promoting Cultural Tourism of Nakhon Chum Sub-District Municipality, Mueang Kamphaeng Phet District, Kamphaeng Phet Province. In *Proceedings of the 4th National Academic Conference* (pp. 869–880). Research Institute, Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.
- Royal Decree Establishing Nong Prue District, Huai Krachao District, B.E. 2540 (1997). (1997). *Royal Gazette*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Sangchoey, T. (2007). *Tourism and Service Industry*. Phetchaburi: Faculty of Management Science Silpakorn University Information Campus.
- Sangwichien, T. et al. (2019). Enhancement of Creative Tourism of Traditional Thai Song Dum Houses at Khao Yoi District, Phetchaburi Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 12(1), 180-199.
- Tabirak, A. (2012). *The Potential Development of Cultural Tourism Management of the Nyah Kur People in Thep Sathit District, Chaiyaphum Province*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.
- Tha-ngaitrakun, K. (2017). *The Buddhist Cultural Tourism: A Case Study of the Border Communities Located on the Upper Khong River Bank of Chiang Rai*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.
- Thawornwisit, S., & Wongmonta, S. (2021). Approaches to the Promotion of Cultural Tourism in Nan Province. *Journal of the Association of Researchers*, 26(1), 244-256.